



נייר עמדה של עמותת לצדכם

לוועדה לקידום האישה ולשיוויון מגדרי

בנושא

ההשלכות הכלכליות והחברתיות של דין אזרחי למזונות ילדים

מחבר: דותן ניומן

מזונות ילדים ומזונות אשה

במדינת ישראל חובת הגבר לזון את ילדיו היא מוחלטת מכוח הדין האישי. האשה איננה חייבת להשתתף במזונות ילדיה. כמו-כן הגבר חייב לשלם מזונות לאשתו, ואילו האשה איננה חייבת במזונותיו. מצב זה מעמיד את ההורים הגברים בישראל הנמצאים בקונפליקט גירושין, בחרפת רעב. הנושא נבחן על ידי ועדת שיפמן שהמליצה לשנות את החוק בעניין.

1. מזונות – השוואה למקובל בעולם :

מזונות ילדים, כפי שנלקח מדוחות ה OECD שנים 2010-2013:

מדינה	חציון הכנסה – ערכים מנורמלים על פי כוח קניה (PPP)	תשלום מזונות ממוצע למשפחה	יחס תשלום המזונות פר חציון ההכנסה ליחיד
פולין	\$ 13,248	₪ 625	6.7%
דנמרק	\$ 27,304	₪ 780	9%
צרפת	\$ 24,233	₪ 942	12.3%
שבדיה	\$ 27,167	₪ 686	8%
ארה"ב	\$ 30,616	₪ 1757	**18.3%
אוסטרליה	\$ 29,875	₪ 1131	12%
שוויץ	\$ 35,083	₪ 3213	**29%
קנדה	\$ 28,288	₪ 1368	15.3%
ישראל	\$18,032	₪ 4500	80%*
אנגליה	\$21,033	₪ 1568	23.7%
בלגיה	\$27,195	₪ 1180	13.8%



- מדובר בסכום שאינו משקף את הסכום האמתי אותו נדרשים האבות לשלם. הסכום האמתי – גבוה בהרבה: בתי המשפט "היצירתיים" בארץ, המציאו דרך להגדיל את הסכום הבסיסי על ידי הוספתם של סעיפי תשלום נוספים שאינם מוזכרים בסך הנקוב בפס"ד למזונות כדוגמת " מחציות " תשלומים מיוחדים" " מדור" וכדו', **מכאן שהמזונות המשולמים בפועל עולים אף יותר מהכנסתו נטו של הציון ההכנסה**. במילים אחרות- למעלה ממחצית מהעובדים במשק מרוויחים אף פחות, נטו, ממה שנדרש מאב גרוש לשלם במוצע לגרושתו!
- יודגש כי בארצות רבות, לדוגמא ארה"ב, לא בהכרח יישלם האב לאם את המזונות. פעמים רבות תשלם האם לאב את המזונות- דוגמא לחישוב המזונות בניו יורק טובא בהמשך.

אם משווים את היחס בין המזונות המשולמים לבין הציון ההכנסה (המבטא את "כוח הקניה" האישי) – כפי שהראינו בטבלה, הרי שהמזונות המשולמים בישראל גבוהים בין פי 3 לפי יותר מ 10 מהמקובל בעולם. לא ייפלא איפה כי בישראל כ 85 אלף תיקי הוצל"פ מזונות פתוחים – למעלה מ 10 מיליארד ש. אם מביאים בחשבון שכל שנה יש 9,000 הורים מתגרשים עם ילדים הרי שמדובר ב" יבול " של כעשר שנים של אבות שהתגרשו!

עוד נציין כי חוק מאסר החייבים בהוצל"פ בוטל לפני כשנתיים וחצי, למעט – חייבי מזונות.

"דוגמאות מן החיים"

אנו עדים שוב ושוב למקרים בהם פוסקים בתי המשפט יותר מהסכום אותו משתכר האב בפועל. וזאת- בשעה שהמקובל היום הוא כי על האב להלין את ילדיו יומיים בשבוע וכל סופ"ש שני – כלומר: כ 42% מזמן השהייה – הילדים אצל האב והוא משלם על השהייה שלהם.

מצב זה מייצר מציאות בלתי אפשרית שגובה מחיר עצום מאבות, ילדים ואף נשים בסופו של דבר. נביא כמה דוגמאות "מהשטח":

1. י.ק נדרש לשלם לגרושתו, למרות שילדיו נמצאים במשמורת משותפת אצלו- 5,700 ש"ח ללא מחציות, בעוד הילדים 50% מהזמן אצלו. ובעוד משכורתו נטו הינה כ 7,000 ש"ח בקירוב! (וזאת לאחר ערעור למחוזי בו הופחת הסכום המקורי בכ 1,000 ש"ח).
2. מ.ס נידרש לשלם לגרושתו 4500 ש"ח ללא מחציות בעוד משכורתו נטו עומדת על כ- 5,500 ש"ח וילדיו שוהים אצלו 42% מהזמן.
3. ד.ג נידרש לשלם לגרושתו 3,150 ש"ח ללא מחציות, בשעה שמשכורתו נטו עומדת על כ 5,200 ש"ח. שני ילדיו לנים אצלו כ 42% מהזמן והילד השלישי בעל הצרכים המיוחדים, נמצא במשמורת הבלעדית ולא ראה את אימו זה ארבע שנים!

בכל המקרים הללו, השאירו שופטי המשפחה לאבות המחזיקים בילדיהם בצורה שווה/ כמעט שווה, פחות מ 2,000 ש"ח לחודש על מנת להתקיים בעצמם, ולקיים את ילדיהם הנותרים וסועדים על שולחנם במשך כמחצית מהחודש. מצב זה יוצר מציאות בלתי אפשרית בה לילדים השוהים אצל האם יש "מכל טוב" ואילו בזמן שהייתם אצל האב – אין לאב כסף על מנת להאכילם ולזונם.

המקרים דלעיל משקפים מציאות בלתי מתקבלת על הדעת של כ 90% מכלל האבות המתגרשים הנדונים על ידי חוקי



גזע מגדריים הנהוגים בבית המשפט הישראלי - לעוני ולשלילת חירותם וכבודם. מקרים אילו הינם " הנורמה " בגירושין ואינם מייצגים מקרי קצה קשים במיוחד: כך לדוגמא, הובא בפנינו מקרה של אב, שהוכר על ידי המל"ל לנכות צמיתה של 100% ומקבל קיצבה של כ 2,600 ש"ח וחוייב במזונות הגבוהים מקצבתו. קצבתו של האב מעוקלת היום לטובת תשלום לגרושתו. והוא נשאר ללא כל משאבים על מנת להתקיים.

תוצאות השתתפות סכומי העתק על האבות במדינת ישראל:

תיקי הוצאות לפועל ועיקולים

לא ייפלא איפה, כי קיימת בעייה קשה ביותר של אי עמידה בתשלומי המזונות: על פי נתוני רשות האכיפה והגביה, מספר תיקים בהוצל"פ מזונות שנפתחו בשנת 2012: 7135 - למעלה משמונים אחוז ממספר האבות לילדים היהודים שהתגרשו באותה תקופה. (החישוב בוצע כדלהלן: בישראל מתגרשים בממוצע כ 13 אלף זוגות, מתוכם כ 9,000 עם ילדים – מתוכם כאלף אבות אינם יהודים ואינם אובייקטים לקביעת שעורי מזונות גבוהים כפי שמשיתים על האבות היהודים. <http://www.eca.gov.il/loadedFiles/doch%202012.pdf> - מתוך דו"ח רשות הגביה הממשלתית). מכאן שריאלית כ 80% מפסיקות המזונות נידונים מלכתחילה לאי גבייה בשל אי יכולת. נזכיר כי אמצעי הגבייה המושתים על אבות שאינם יכולים לשלם את הסכומים הנ"ל הינם יוצאי דופן בברוטאליות שלהם, ועולים עד לכדי מאסר בפועל של חייבי מזונות.

התאבדויות אבות

כמות האבות המתאבדים בתהליך פירוק המשפחה גדול עשרת מונים יותר מכל פלח מגזרי אחר באוכלוסייה, ועומד, על פי ההערכות - על מאות אבות בשנה!

(על פי נתוני הלמ"ס. מתאבדים קרוב ל-400 גברים בשנה, מתוכם כ 70% בגילאים 25-64 http://www.health.gov.il/publicationsfiles/loss_2014.pdf - פי ארבע מנשים. כאשר גרושים מתאבדים בהיקפים נרחבים ביותר (בין פי 4 לפי 8 מנשואים, תלוי בטווח הגיל). לפי ההערכות שלנו מדובר בכ- 200-250 אבות בתהליך התפרקות המשפחה כל שנה, ויש להוסיף על הערכה זו את התאבדותם של ילדיהם (מספר לא ידוע) בשנה. נדגיש כי בניגוד לטענתם הבלתי מבוססת של ארגוני הנשים כי ישנם "רק" כ 51 אבות גרושים המתאבדים בשנה, הרי שרוב המתאבדים כדוגמת ח.ד. ו א.ב. שהתאבדו בחודשים האחרונים, עדיין רשומים כ" נשואים" בתעודת הזהות. ויש לכן להבין את הפער המספרי בהתארכות התהליכים של התפרקות המשפחה בישראל. ואכן, מחקרים מהעולם מוכיחים כי מרבית מקרי ההתאבדות של אבות גרושים קורים בתדירות גבוהה במיוחד בסמיכות לפירוק המבנה המשפחתי.

סקר שבחן הורות שיווינית אצל כ 70% מהזוגות הנשואים - למ"ס 2009

בניגוד למקובל לחשוב, ברוב מוחלט של האוכלוסייה בישראל ההורות היום שוויונית מאי פעם. כך לדוגמא, בסקר עומק של הלמ"ס השיבו רוב הנשאלים והנשאלות כי אצלם בבית ההורים מתחלקים במטלות ובאחריות על הילדים באופן כמעט שווה.

https://www.facebook.com/hashtag/%D7%97%D7%A9%D7%99%D7%A4%D7%94_%D7%A8%D7%90%D7%A9%D7%95%D7%A0%D7%94?source=feed_text&story_id=1516583222000346&pnref=story



לדעתנו, גם אצל מיעוט הזוגות שבהם האב עובד שעות מרובות מהאם, כחלק מקונסטלציה פנים משפחתית והסכמית, אין כל הצדקה לכך שבעת גירושין, בו הוא נדרש להפחית משעות עבודתו ולהיות יותר עם הילדים, שזכות זאת תישלל ממנו.

שעות עבודה נשים וגברים :

הבדל מגדרי בסיסי במאפייני ההשתתפות בכוח העבודה הוא בתשומת שעות העבודה. ב-2011 גבר מועסק עבד בממוצע 41 שעות בשבוע ואישה – 31 שעות שהן 76% ממספר שעות העבודה של גבר. שיעור הנשים המועסקות שעבדו בעבודה חלקית (1-34 שעות בשבוע) כפול מזה שבקרב הגברים - 38% ו-19%, בהתאמה. שיעור הגברים שעבדו יותר מ-50 שעות בשבוע (25%) גדול פי יותר משלושה מזה של הנשים. למ"ס - http://www.cbs.gov.il/www/statistical/mw2013_h.pdf במצב של גירושין בו נדרש האב לקחת את הילדים פעמיים בשבוע וכל סופשבוע שני (כמעט חצי מהזמן) ברור שלא ניתן לדרוש ממנו לעבוד את אותו מספר שעות. צריך להזכיר כאן כי המחקר הפסיכולוגי תמים דעים כי גירושין נחשבים כטראומה השנייה בהיקפה לאחר מות אדם קרוב – ובמקרים רבים האבות גם מאבדים את מקום פרנסתם עובר לגירושין.

נספח להשוואה של תשלומי אבות בארץ ובארצות הברית – (באדיבותו של עו"ד אייל סייג)

לצורך הפשטות, נשתמש בדוגמת אב גרוש ישראלי ולו שני ילדים קטינים כלפיהם מחויב הוא במזונות בישראל, לעומת דוגמה זהה לחלוטין של אב ניו יורקי (כולל אב ישראלי החי דרך קבע במדינת ניו יורק כאשר לבית המשפט הישראלי אין כל סמכות לדון בענייניו עקב מקום מושבו הקבוע – ארצות הברית של אמריקה)

גורלו של אב ישראלי לו שני ילדים קטינים ושהעז להתגרש:

על פי נתוני הלמ"ס, המשכורת הממוצעת במשק, נכון ליום 07.04.2016 (עדכון אחרון) – 9,666 ש"ח. (נעיר כאן, כי לכאורה היה ראוי לחשב לפי חציון ההכנסה מאחר וישראל מדורגת כמעט ראשונה בפערי הכנסה, והפערים בין חציון ההכנסה והממוצע גדולים מכל מדינה אחרת בארגון ה OECD למעט מקסיקו)

ראו כאן: www.cbs.gov.il

מבלי להיכנס ממש לעובי הקורה ולנחוחות הקורא, נפשט עד כמה שניתן את הדין הישראלי (בכל הקשור לדיני מזונות הילדים בלבד) החל על אותו אב:

ס' 3(א') לחוק לתיקון דיני משפחה (מזונות), תשי"ט-1959, מפנה את בית המשפט לפסוק ו/או לגזור מזונות ע"פ הדין האישי (שהוא למעשה הדין הדתי החל על כל תושב בישראל על פי דתו). היסטורית, מדובר בחוק מנדטורי משנת 1922 (ראו הוראת ס' 51 לדבר המלך במועצה על ארץ-ישראל, 1922 עד 1947), עוד מימי האנגלים ששלטו כאן. האנגלים החילו את הדין האנגלי בפלשתינה של לפני קום המדינה (המתקרא גם: "המשפט המקובל") כחלק מדיכוי הילידים (בעיקר יהודים וערבים שחיו אז בשטחים שבין נהר הירדן לים התיכון). על מנת "לרכך" את הדיכוי ורוע הגזירה, החליט הממשל האנגלי כי עניינים של מעמד אישי (ובכללם מזונות הילדים) יידונו על פי דתם של אותם ילדים. אותו חוק מנדטורי-אנגלי הפך לחוק מדינתי בישראל של שנת 1959, וכך עד עצם היום הזה. כך נותר אותו אב ישראלי גרוש של 2016 "תקוע" עם חוק מפלה בעליל. מפלה למעשה פעמיים: פעם אחת, מחמת דתו; פעם שנייה, מחמת מינו.



על פי אותו דין אישי, כשהחלוקה די מוזרה בין "צרכים הכרחיים" החלים אבסולוטי על האב הישראלי גרוש ואילו אלה שאינם הכרחיים (הקרויים: "צרכים מדיני הצדקה"), הושרשה בעיקר בפסיקת בית המשפט העליון בעניין פורטוגו (ע"א 591/81). עצם קיומה של חלוקה מוזרה זו שנויה במחלוקת (ראו למשל, מאמרו של הפרופסור קורין אלדי בנושא זה). נטען, כי החיוב האבסולוטי של האב יהודי ב"צרכיהם הכרחיים" של ילדיו (כשהאם אף היא יהודיה) מצוי במקורות היהודיים (התלמוד על מסכתותיו, תקנות אושא, תקנות הרבנות הראשית 1950 וכדומה). בהקשר זה, יסלחו לי חברי המוסלמים, הנוצרים והדרוזים, באשר איני בקיא בכל רזי הלכותיהם, אך ניתן לקבוע די בבטחה כדינם האישי די דומה לזה של היהודים.

ברמה הפרקטית, לאחר ההלכה הפסוקה בעניין פורטוגו (שלא נקבה בסכומים שקליים אלא התוותה מדיניות ועקרונות חיוב האב במזונות ילדיו), הגיעו בתי המשפט המחוזיים (עוד בטרם כינונו של בית המשפט לענייני משפחה בשנת 1995) שייצקו תוכן פרקטי לאותה הלכה מהעליון.

מן הכלל אל הפרט, אחזור לדוגמה לעיל:

על פי אותה פסיקה, היא הדין וזו הנהוגה עד עצם היום הזה, וללא קשר לזמני שהות של שני הילדים עם האב (בהתעלם – לצורך עניין זה – ממסגרותיה של וועדת שיפמן שטרם יושמה, אם וככל שתיושם, כן בהתעלם מפסיקות ברמת בימ"ש שלום/משפחה שאינה מחייבת והיצרת מצב גרוע של דין תלוי דיין), האב יחויב במזונות כדלקמן:

"צרכים הכרחיים":

1,350 ש"ח "צרכים הכרחיים מינימליים" לכל ילד (ללא קשר לרמת הכנסתו הפנויה – גם מובטל בעל כורחו וגם נכה 100% המוכר ככזה במל"ל וחי אך ורק מקצבת נכות) – שני ילדים = 2,700 ש"ח.

40% מדמי השכירות של שני הילדים בבית האם בחישוב של דירת 4 חדרים ממוצעת באזור המרכז – כ- 5,000 ש"ח = 2,000 ש"ח.

צרכים שאינם הכרחיים – אלה מ"דין צדקה":

בד"כ "מחציות" – מחצית מהוצאות חינוך, בריאות, חוגים (בד"כ פוסקים חוג אחד לכל ילד) – שני ילדים בהערכה ממוצעת על דרך הקולא, חלקו של האב יסתכם – כאמון – בסך 1,500 ש"ח.

אם נחבר את כל התחייבויותיו של האב הישראלי כלפי שני ילדיו בחודש, נגיע למספר שקלי ממוצע של 2,700 + 2,000 = 6,200 ש"ח

בהנחה שאותו אב זכה למשכורת הממוצעת במשק (למרות שברובם המכריע של המקרים, אב ישראלי גרוש מרוויח הרבה פחות מזה, ובכל מקרה, ממצה את כל "פוטנציאל השתכרותו", מושג תלוש מציאאות הראוי להידון בנפרד), עומדת על 9,666 ש"ח ע"פ נתוני הלמ"ס המובאים לעיל. מכאן, שנגזר עליו לחיות מסך של:

3,466 ש"ח (שהם 9,666 – 6,200).

גורלו של אב אמריקאי-ניו יורקי, לו שני ילדים קטינים שהתגרש:

לצורך ההשוואה, יש לפנות בעיקר לחקיקה האמריקאית, אשר ניתן לנחש בצורה מושכלת כי שונה היא בתכלית מזו הישראלית-פרימיטיבית-מפלה.



על פי Child Support Standards Act Excerpts -DRL 240 חקיקה ספציפית של מזונות ילדים במדינת ניו יורק, במקרים "רגילים" (שאינם חריגים, כפי הדוגמה הישראלית):

להלן מספר עקרונות המאפיינות את החוק והחיוב במזונות:

1. החיוב מוטל שווה בשווה בין שני הוריהם של הילדים.
2. החיוב מוטל באופן יחסי על שני ההורים על פי רמת הכנסותיהם.
3. קביעת רף חיוב ברור ע"פ מספר הילדים:
על ילד אחד, ישלמו שני ההורים שניהם סך של 17% מהכנסותיהם;
על שני ילדים, ישלמו שני ההורים שניהם סך של 25% מהכנסותיהם;
על שלושה ילדים ישלמו ההורים שניהם סך של 29% מהכנסותיהם;
על ארבעה ילדים ישלמו ההורים שניהם סך של 31% מהכנסותיהם;
על חמישה ילדים או יותר, ישלמו ההורים שניהם סך של לא פחות מ- 35% מהכנסותיהם;

זהו הכלל הקבוע בחקיקה!

4. בית המשפט רשאי (אך לא חייב) להתחשב במקרים חריגים המנויים מחוק – שזה לא חדש ואף הגיוני לחלוטין בעיני.
5. אין ולא קבוע בחוק "רף תחתון" לחיוב (הואיל והאחוזים די קבועים), אך קיים "רף עליון" של \$ 80,000 שאם בני הזוג שניהם מכניסים יותר מסך זה, בית המשפט יכול ורשאי לשקול קביעת סכום גבוה יותר מזה הקבוע באחוזים לעיל, ע"פ קריטריונים הקבועים בחוק.

ראו את החוק האמריקאי כאן:

www.csmediation.com אם נחיל, באופן תאורטי כמובן, את החוק האמריקאי בישראל, תוך שימוש בדוגמת האב הישראלי הגרוש הממוצע לעיל, הרי שבהנחה שהאב והאם משתכרים באופן דומה או שווה (מכל פנים, ממילא מחויבים שניהם על פי רמת הכנסתם), צריכים להפריש משכרם לטובת שני ילדיהם סך של 25% משכרם; הוא מפריש 12.5% משכרו, ואילו היא-האם, תפריש סכום דומה, יוצא איפוא שמתוך שכר של 9,666 ש"ח, ייותר האב עם 8,457 ש"ח.

הבט נוסף: לא ניתן לטעון כי בניו יורק יוקר המחיה נמוך יותר מישראל. כל מי שהיה שם יודע שזו עיר (ומדינה) שיקר מאד לחיות בה, לפחות כמו ישראל.

גם שיעור הגירושין בישראל גבוה במיוחד – אינו נופל (לפחות) משיעור הגירושין בעולם: www.haaretz.co.il

שאלות קשות רבות מתעוררות נוכח ההשוואה: מדוע כמעט כל עקרון משפטי אמריקאי (מלבד הותרת עונש המוות על כנו, כשבישראל הוסר מסדר היום מכוח הפסיקה), מיושם כמעט במדויק בישראל מכוח רצוננו העז להידמות למשפט העמים, עקרון



כמו שוויון בין האזרחים, חופש עיסוק, הזכות לחיות בכבוד, חופש ביטוי... ועוד כהינה עקרונות משפטיים, אותם אימץ ביהמ"ש העליון בקביעת הלכות פסוקות כחוט השני לכל אורך שנות קיומו, בו בזמן שדני מזונות הילדים הכה מפלים הותרו על כנם?

מדינת ישראל שנת 2016, הינה מדינה שחרטה על דיגלה – על פי פסיקת העליון לפחות – להיות בעלת חברה שוויונית, זו הסולדת מנקיטת מדיניות חברתית של אי שוויון בין אזרחיה, זו שכמעט מקדשת עקרונות כמו חופש ביטוי, חופש תנועה, הזכות לחיים בכבוד, זכות קניין וכל יתר זכויות אדם בסיסיות, האם יתכן כי עדיין תתיר כל כנו דין פרימיטיבי, שלא זו בלבד שנס עליו הכלח, אלא שיוצר אפליה מגדרית בוטה לרעת גברים-אבות רק מחמת מינם ודתם, דין שלעתים קרובות יוצר מצב של חרפת רעב (וגרוע מכך, אי יכולת לתפקד כאבא הואיל ואינו יכול לכלכל את ילדיו בזמני שהות רחבים-ראויים), לפחות על פי כל הדוגמאות והטיעונים שהובאו לעיל.